

YER ISLOHOTI JARAYONLARIDA YER HISOBINI YURITISHNING AHAMIYATI

Latipov Abbos Sharipovich

Safarova Sitora Nuraliyevna

Xushvaqova Mohigul Ernazar qizi

Qarshi Davlat texnika universiteti magistrantlari

Annotatsiya. Maqolada analitik tahlil va monografik tadqiqot usullariga suyangan holda mamlakatimizda olib borilayotgan islohatlarning to'laqonli amalga oshirilishida yer maydonlarining miqdoriy hisobini yuritishning ahamiyati, shuningdek, ma'muriy-hududiy birliklar bo'yicha yer hisobini to'g'ri va to'liq yuritishda yo'l qo'yilayotgan xato-kamchiliklar ko'rsatib berilgan, xususan, ularni bartaraf etgan holda tuzilayotgan yer balansining sifatini oshirish, yer hisobining haqqoniyligi va shaffofligini ta'minlashda tumanlarning ma'muriy chegarasi doirasida tumanga bo'ysunuvchi shahar, shaharchalar, qishloqlar, ovullar hududlarini belgilangan tartibda to'liq shakllantirgan holda o'tkaziladigan yer resurslari xatlovi natijalarini asos sifatida qabul qilinishi bo'yicha amaliy taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: islohat, qishloq xo'jaligi, ma'muriy-hududiy birlik, shaharcha, qishloq, ovul, yerdan foydalanuvchi, yer balansi, yer hisobi, koordinatalar tizimi, yer resurslari xatlovi, yer fondi toifalari, yer turlari, elektron raqamli xarita, ekin yerlar, tomorqa yerlar.

Kirish. Yer munosabatlarini tartibga solish, yer resurslaridan samarali foydalanish hamda, tuproq unumdorligini oshirish, shuningdek yerlarning talon-tarojligining oldini olish bilan bog'liq qonunchilik bazasini mustahkamlash, yer munosabatlariga oid mavjud qonunlar hamda qonun osti hujjatlariga tegishli o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish orqali yer resurslarini boshqarish masalalarini isloh qilish bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Iqtisodiyotni innovatsion isloh qilish sharoitida yer islohoti mexanizmlarini takomillashtirish nafaqat qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirish, fermer, dehqon xo'jaligi va tomorqa yerlaridan samarali foydalanish, balki mahsulotlar ishlab chiqarish samaradorligi va raqobatdoshligini oshirish, respublikamiz oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va eksport salohiyatini yuksaltirish borasidagi eng muhim ustuvor vazifalardan hisoblanadi. Zero, qishloq xo'jaligida asosiy ishlab chiqarish vositasi hisoblangan yer resurslaridan foydalanish tizimini ilmiy-nazariy asoslarini takomillashtirish va ularni amaliyotga samarali tatbiq etish, xususan, yer uchastkalarini ajratishning barcha uchun teng, shaffof va bozor tamoyillariga asoslangan tartibini joriy etish, yerga oid mulkiy va huquqiy munosabatlarda barqarorlikni ta'minlash, yerlarni muhofaza qilish, yer egalarining mulkiy huquqlarini kafolatlash, shuningdek, yerning iqtisodiy qiymatini belgilash orqali uni fuqarolik huquqiy munosabatlar obyekti sifatida erkin muomalaga kiritish obyektiv zaruratga aylanmoqda.

Olib borilayotgan yer islohatlarini samarali amalga oshirishda amaldagi ma'muriy-hududiy birliklarning chegaralari bo'yicha tuzilgan yer balansining yer fondi toifalari, yer turlari va yerdan foydalanuvchilari (barcha huquqlar bo'yicha) kesimida haqqoniyligi, shuningdek, yer uchastkalariga hamda mulklarga bo'lgan huquqlarining davlat ro'yxatidan o'tkazilganligi ham alohida ahamiyat kasb etadi.

Mustaqillikning dastlabki yillarida aholini ijtimoiy qo'llab-quvvatlash maqsadida tomorqa yerlari me'yorlarining keskin oshirilishi, shuningdek, yer munosabatlarini huquqiy asosda rivojlantirish va tartibga solish, yerlardan maqsadiga ko'ra oqilona hamda samarali foydalanish va ularni muhofaza qilishga qaratilgan O'zbekiston Respublikasining Yer kodeksi, Fermer xo'jaligi to'g'risidagi, Dehqon xo'jaligi to'g'risidagi, Davlat yer kadastrini to'g'risidagi qonunlarning qabul qilinishi negizida yerdan foydalanishda ijara munosabatiga o'tilishi, mamlakatimizda fermer va dehqon xo'jaliklarining soni keskin ortib, yerdan foydalanish samaradorligi ko'tarilishi agrar sohadagi islohatlarning natijasi deb baholash mumkin.

Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasining qishloq xo'jaligiga mo'ljallanmagan yer uchastkalarini xususiylashtirish to'g'risidagi qonuni qabul qilinishi, shu bilan birga, bugungi kunda qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlarning ochiq elektron tanlovlar orqali berilishi yoki qishloq xo'jaligiga mo'ljallanmagan yerlarning ochiq elektron-onlayn auksionlar orqali realizatsiya qilinishi bu albatta olib borilayotgan islohatlarning davomi deb tariflasa bo'ladi.

Shu bilan birga, Respublika aholisining yildan-yilga o'sib borayotganligi, ularni oziq-ovqat mahsulotlariga, shuningdek, ijtimoiy turmush darajasini doimiy ravishda oshirib borishga bo'lgan talabini kuchaytiradi. Ayniqsa bugungi kundagi tahlikali dunyoda bo'layotgan notinchlik orqasidan aholining oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talabi yanada kuchayishi negizida sohada islohotlarni jadallashtirish, shuningdek, yer maydonlaridan, jumladan qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlardan oqilona va samarali foydalanishni tashkil etish va ularni muhofaza qilish, xususan, yer maydonlarining aniq miqdoriy hisobini shakllantirish zaruriyatini tug'diradi.

Tadqiqot obyekti va uslublari. Respublikamizning mavjud 44 mln. 892,4 ming gektar umumiy yer maydonlari doirasida [10] yer hisobini to'g'ri, to'liq va shaffof holda yuritish berilgan yerlardan maqsadiga ko'ra oqilona va samarali foydalanish hamda ularni muhofaza qilish sohasida olib borilayotgan islohatlarni amalga oshirishda muhim ahamiyat kasb etishi sababli ham bugungi kunda bu muammoni kun tartibining asosiy masalalaridan biri sifatida ko'tarilayotganligi bejiz emas, negaki, tuman(shahar)lar chegaralarining butunjahon koordinatalar tizimiga (WGS-84) [7] bog'lanmaganligi hududlarda chegaralar bilan bog'liq yer munosabatlarini tartibga solish borasida, jumladan yer uchastkalarini ajratish va xususiylashtirish masalalarida, yer bilan bog'liq sohalarni rejalashtirishda, yer resurslarining xatlovini o'tkazishda va ularning monitoringini yuritishda, yerlarni baholashda, shuningdek, tuman (shahar) larda yuritilayotgan yer balansining umumiy natijalarida ayrim xato va kamchiliklarni keltirib chiqarmoqda. Ayniqsa, Respublika bo'yicha ma'muriy-hududiy birliklarning quyi turkumini tashkil etuvchi

tumanga bo'ysunuvchi shahar, shaharcha, qishloq va ovullar hududlarining [1] shakllantirilmaganligi, jumladan, amaliyotda tumanga bo'ysunuvchi shahar, shaharcha, qishloq va ovullar hududi bo'yicha amalda yer hisobi yuritilmayotganligi mazkur birliklar bo'yicha ma'lumotlar bazasi shakllantirilishida sun'iy to'siqlarni vujudga keltirmoqda.

Shu bilan birga amaldagi tuman (shahar) yer balansida sug'orish tarmoqlaridan yoki suv manbalaridan uzilib qolgan yerlar hanuzgacha sug'oriladigan yerlar hisobida yuritib kelinayotganligi, pichanzorlar bilan yaylov yerlar hamda dehqon xo'jaliklari va tomorqa xo'jaliklari yer maydonlarini umumlashgan holda [13] qayd qilinganligi, meliorativ qurilish holatidagi yerlarning qishloq xo'jaligi yerlari tarkibiga olinmasligi ham ularning hisobini yuritishda tegishli aniqlik kiritishni talab etadi. Shu bilan birga, xususiylashtirilgan yer uchastkalari, xususan, xususiylashgan bog' va tokzorlarni yer balansida alohida aks ettirilmasligi, bu turdagi yerdan foydalanuvchilarning yer hisobi shakllantirilmasdan qolayotganligini ko'rsatadi. Bundan tashqari, yuridik va jismoniy shaxslarning huquq o'rnatuvchi hujjatlarida ko'rsatilgan maydon bilan amalda foydalanilayotgani o'rtasida farqlarni bartaraf etishning huquqiy yechimi hanuzgacha ochiq turganligi, xususan, yer maydonlarida o'tkazilgan xatlov natijalariga ko'ra [13] aniqlangan o'zgarishlarni o'z muddatlarida yer balansiga olishning huquqiy asosi shakllantirilmaganligi ularning miqdoriy hisobini to'g'ri va to'liq yuritishga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Yer hisobida haqqoniylikni va shaffoflikni ta'minlash zaruriyati uni yuritish bilan bog'liq amaldagi tartibiga tegishli o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish lozimligini ko'rsatmoqda.

Tadqiqot natijalari va ularning tahlili. Mamlakatning ma'muriy-hududiy birliklari kesimida yer fondining toifalari va turlari bo'yicha ularning miqdoriy hisobini, jumladan, tumanlarning ma'muriy chegarasidagi tumanga bo'ysunuvchi shahar, shaharcha, qishloq va ovullar hududi bo'yicha mavjud yerlarning miqdor jihatdan aniq hisobini yuritib borishda [3] soha mutaxassislariga katta vazifalar yuklatilganligiga qaramasdan, joylarda olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki,

bugungi kunda ma'muriy-hududiy birliklar bo'yicha yer hisobini yuritishga doir muayyan tizim yaratilmaganligi yer maydonlarining miqdoriy hisobini to'g'ri va to'liq yuritish bilan bog'liq bo'lgan normativ-huquqiy masalalarni batafsilroq ko'rib chiqilishi kerak bo'lgan jihatlardir.

Ma'lumki, yer hisobining natijalari har bir ma'muriy tuman (shahar) kesimida ishlab chiqiladigan yer balansida yoritiladi. Yer hisobini yuritish Kadastr agentligining Davlat kadastrlari palatasi hududiy bo'linmalariga yuklatilgan bo'lib, uning har yilgi yakuniy natijasi sifatidagi tuman (shahar) yer balansini har yili 1-yanvar holatiga tuziladi [3] hamda tuman (shahar)ning ma'muriy chegarasi doirasida yer fondining toifalari va yer turlari bo'yicha yerdan foydalanuvchilar (barcha huquqlar bo'yicha) kesimida yuritib boriladi. Bunday yer balansini tuzishda har bir yerdan foydalanuvchilarning yer maydonlari to'g'risidagi ma'lumotlardan foydalaniladi va yil davomida ularda vujudga kelgan tegishli o'zgarishlar hisobga olib boriladi. Yer balansida yerlarning miqdori yerdan foydalanuvchi yuridik va jismoniy shaxslar bo'yicha ularning yer uchastkalariga bo'lgan huquqlari davlat ro'yxatidan o'tkazilganligi yoki o'tkazilmaganligidan qat'iy nazar [11] hisobga olinishi nazarda tutiladi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 18-apreldagi 299-sonli qarori bilan tasdiqlangan "Ma'muriy-hududiy birliklar chegaralarini belgilash tartibi to'g'risida"gi hamda "Yer resurslarini xatlovdan o'tkazish tartibi to'g'risida"gi Nizomlar asosida tuman va shaharlarning ma'muriy chegaralarini belgilash orqali ularning umumiy maydoniga qayta aniqlik kiritish maqsadida 2018-2020 yillar davomida "O'zdavyerloyiha" davlat ilmiy-loyihalash instituti tomonidan respublika bo'yicha 63 ta tumanlar bo'yicha, xususan, Toshkent viloyatining tegishli tumanlari ma'muriy chegaralarini belgilash ishlari butunjahon koordinatalar tizimiga bog'lab amalga oshirilganda, ularning umumiy yer maydonlarida yer balansiga nisbatan farqlar mavjudligi aniqlandi.

Misol tariqasida Bekobod tumanining umumiy maydoni amaldagi ma'muriy-hududiy chegarasi butunjahon koordinatalar tizimiga (WGS-84) bog'lab zamonaviy

asboblar yordamida qayta o'rganib (o'lchab) chiqilganda yer balansiga nisbatan 165 gektar farq mavjudligi aniqlangan.

Shu bilan birga, 1:10000 masshtabga keltirilgan ortofotoplanlardan foydalangan holda yerlarni deshifrovka qilish orqali belgilangan tartibda yaratilgan elektron raqamli qishloq xo'jaligi xaritalarida Bekobod tumanining mavjud yer maydonlari xatlovdan o'tkazilganda yer fondi toifalari va yer turlarida ham yer balansiga nisbatan farqlar mavjudligi aniqlangan.

Xususan, Respublikadagi, jumladan, Toshkent viloyatining tuman (shahar)larida o'tkazilgan xatlov natijalariga ko'ra amalda foydalanilayotgan mavjud yer maydonlarinig miqdorlari tahlil qilinganda, sug'oriladigan ekin yerlarida barpo etilgan ko'p yillik daraxtzorlar, shuningdek, har xil qurilishlarga hamda aholi tomorqalariga ajratilgan yer maydonlari har tomonlama asoslanmaganligi yoki ayrim tegishli mutaxassislarning mas'uliyatsizligi oqibatida ro'y bergan o'zgarishlar o'z muddatlarida tuman (shahar)ning yer balansiga kiritilmay kelinayotganligi sababli ham yer turlarida farqlar vujudga kelgan.

Yerlarning aniq hisobi barcha sohalarda yer bilan uzviy bog'liq, xususan yerlarni berish (ajratish), ularni xususiylashtirishda muhim ahamiyatga ega, shuningdek, yerlardan foydalanish bilan bog'liq rejalarning, yerlarni baholashning, davlat yer kadastri va boshqa davlat kadastrlarining to'g'ri shakllanishini ta'minlaydi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasining "Davlat yer kadastri to'g'risida"gi qonunining 11-moddasida "Yer resurslarining holati to'g'risidagi Milliy hisobot" har yili tayyorlanishi hamda butun mamlakat va ma'muriy-hududiy birliklar bo'yicha yerlarning miqdor va sifat holati hamda ularning bahosi, toifalarga bo'linishi, tarmoqlar, yer uchastkalarining egalari, yer uchastkasidan foydalanuvchilar, yer uchastkasi ijarachilari, mulkdorlari bo'yicha taqsimlanishi to'g'risidagi ma'lumotlarni va yer kadastriga oid boshqa axborotni o'z ichiga olishi belgilab qo'yilgan.

O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi 68-moddasida "O'zbekiston Respublikasi viloyatlar, tumanlar, shaharlar, shaharchalar, qishloqlar, ovullar,

shuningdek, Qoraqalpog‘iston Respublikasidan iboratligi”, O‘zbekiston Respublikasining ma‘muriy-hududiy tuzilishi to‘g‘risidagi qonunning 5-moddasida “O‘zbekiston Respublikasining ma‘muriy-hududiy birliklari - viloyatlar, tumanlar, shaharlar, shaharchalar, qishloqlar, ovullar, shuningdek, Qoraqalpog‘iston Respublikasidan iboratligi” ko‘rsatib o‘tilganligi mavjud tumanlarning ma‘muriy chegarasi doirasidagi shaharchalar, qishloqlar, ovullar hududlari chegaralari o‘rnatilgan tartibda belgilanishi uchun huquqiy asos ekanligini yana bir tasdiqlaydi.

Buning isbotini Bekobod tumani misolida ko‘radigan bo‘lsak, tumanning ma‘muriy chegarasi doirasida Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 23-apreldagi 299-son qarori talablaridan kelib chiqqan holda Zafar, Bobur, Xos, Ko‘rkam, Yangibozor shaharchalari va 12 ta qishloq hududi chegarasini shakllantirish bo‘yicha taklif ishlab chiqilgan va taklif xalq deputatlari Bekobod tumani Kengashining 2019-yil 18-dekabrda 68/II-son qarori bilan tasdiqlangan. Biroq mazkur shaharchalar va qishloqlarning shakllantirilgan chegaralari hanuzgacha amaliyotga tadbiiq etilmasdan kelinmoqda.

Shu nuqtai nazardan, O‘zbekiston Respublikasi ma‘muriy-hududiy birliklarining, jumladan, tumanlarning ma‘muriy chegarasi doirasida tumanga bo‘ysunuvchi shahar, shaharchalar, qishloqlar, ovullar hududlarini amaldagi qonunchilik asosida bo‘linishi hamda ularning chegaralariga butunjahon koordinatalar tizimidan foydalangan holda qayta aniqlik kiritish orqali mavjud yer maydonlarining aniq hisob-kitobini yo‘lga qo‘yish, shuningdek, yerdan foydalanuvchilar (barcha huquqlar bo‘yicha) tomonidan foydalanilayotgan yer maydonlarini xatlovdan o‘tkazish orqali yer fondining barcha toifalari [2] to‘g‘risidagi haqqoniy ma‘lumotlarga ega bo‘lish, yer hisobini to‘g‘ri va to‘liq yuritish yer islohoti jarayonlarining haqqoniyligini ta‘minlashda muhim amaliy ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda mavjud tumanlarning ma‘muriy chegarasi doirasida tumanga bo‘ysunuvchi shahar, shaharcha, qishloq va ovullar hududlari belgilangan tartibda to‘liq shakllanmaganligi mamlakatimizda olib borilayotgan islohatlarning to‘laqonli

amalga oshirilishiga salbiy ta'sirini ko'rsatmoqda, shuningdek, ma'muriy-hududiy birliklar bo'yicha yer hisobini yuritishda muammolar keltirib chiqarmoqda.

Keyingi yillarda sohaga zamonaviy, innovatsion (uchuvchisiz uchish qurilmalari, kosmik suratlardan foydalanish, maxsus dasturlar va hakazo.) texnologiyalarning kirib kelishi yer hisobini yuritish jarayonini anchagina osonlashtirishga va natijalarini yaxshilashga imkon berdi. Shu bilan birga, respublikada yer islohotining chuqurlashuvi, yerdan foydalanuvchi sub'ektlar huquqlarining turli-tumanligi, yerdan foydalanishga yangi shakllarning kirib kelayotganligi yer hisobida aniqlik va haqqoniylikni ta'minlash, uni yuritish tizimiga zaruriy o'zgartirishlar kiritish zaruriyatini tug'dirmoqda.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 7-sentyabrdagi "Yer hisobi va davlat kadastrlarini yuritish tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6061-son hamda 2021-yil 8-iyundagi "Yer munosabatlarida tenglik va shaffoflikni ta'minlash, yerga bo'lgan huquqlarni ishonchli himoya qilish va ularni bozor aktiviga aylantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6243-son Farmonlarida yer maydonlarining aniq hisobini yuritishni tashkil etish va ta'minlash borasida tegishli vakolatli organlarga bir qator vazifalar belgilab berilgan. Xususan, 2021-yil 1-yanvardan boshlab yer turi, konturi, chegarasi va huquq egalari haqidagi barcha ma'lumotlar Kadastr agentligining onlayn geoportaliga kiritilishi, u esa Milliy geoaxborot tizimiga integratsiya qilinishi, yer balansi va uning hisoboti, tuman (shahar) yer kadastrida faqat Milliy geoaxborot tizimida yuritilishi, Davlat kadastrlari yagona tizimi Milliy geoaxborot tizimida shakllantirilishi, tegishli davlat kadastrlari ma'lumotlari Milliy geoaxborot tizimiga faqat telekommunikatsiya tarmoqlari orqali to'g'ridan-to'g'ri taqdim etib borilishi belgilab berilgan.

Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda hamda yer hisobini yuritishning mavjud holatini tadqiq qilish asosida qayd qilish zarurki, yer hisobini yuritishning amaldagi tizimini qayta ko'rib chiqish, chuqur tahlil qilish, yer hisobini to'g'ri, to'liq va shaffof holda yuritishni, birinchi galda, tumanlarning ma'muriy chegaralari

bo'yicha umumiy maydonlaridagi o'zgarishlarni hamda ularning ma'muriy chegarasidagi tumanga bo'ysunuvchi shahar, shaharcha, qishloq va ovullar hududi bo'yicha o'tkazilgan xatlov natijalarini yer balansiga olishning maqbul usullarini ishlab chiqishni taqozo etadi.

Xulosa, taklif va tavsiyalar.

Yer hisobini yuritish bo'yicha bugungi kundagi mavjud normativ-huquqiy hujjatlar va yer balanslarini o'rganish, tahlil qilish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar asosida xulosa qilish mumkinki, yuqorida ishlab chiqilgan takliflarni yer maydonlarining miqdoriy hisobini yuritish amaliyotiga joriy etish bu yo'nalishda bajarilayotgan ishlar sifatini tubdan oshirishga, yer hisobini haqqoniy va shaffof tarzda yuritishni yo'lga qo'yishga, yer maydonlaridan, jumladan, qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlardan oqilona va samarali foydalanishni tashkil etishga va ularni muhofaza qilishga, shuningdek, yer hisobini yuritish tizimini takomillashtirib borishga, raqamli yer kadastrini yaratish va yuritishga o'zining ijobiy ta'sirini ko'rsatadi, shu bilan birga, mamlakatimizda olib borilayotgan islohatlarning to'laqonli amalga oshirilishiga xizmat qiladi.

Yer maydonlarining miqdoriy hisobini yuritish bo'yicha mavjud hujjatlarni tahlil qilish hamda sohadagi amaliy tajribalardan kelib chiqqan holda yer hisobini to'g'ri va to'liq yuritish tizimini takomillashtirish yuzasidan quyidagi takliflarni kiritishni zarur deb hisoblaymiz:

1. Tumanlarning ma'muriy hududini tumanga bo'ysunuvchi shahar, shaharcha, qishloq va ovullarga belgilangan tartibda bo'linishini ta'minlash bo'yicha tashkiliy choralarni amalga oshirish hamda tumanga bo'ysunuvchi shahar, shaharcha, qishloq va ovullarning tasdiqlangan chegaralari bo'yicha ularning aniq hududlarini shakllantirish zarur.

2. Tuman (shahar)larning ma'muriy chegaralarini belgilash ishlarini belgilangan tartibda butunjahon koordinatalar tizimiga(WGS-84) bog'lab amalga oshirish ishlarini to'liq yakunlash va aniqlangan ko'rsatgichlarni tuman

(shahar)larning yer balansiga qabul qilinishini ta'minlovchi mexanizmini ishlab chiqish hamda uni amaliyotga joriy etish;

3. Tuman (shahar)lar bo'yicha yer resurslarining xatlovini yakunlash va xatlov yakunlarini tumanga bo'ysunuvchi shahar, shaharcha, qishloq va ovullar kesimida yer fondining toifalari, yer turlari, yerdan foydalanuvchilari bo'yicha yer balansiga qabul qilinishining maqbul uslubiyotini ishlab chiqish;

4. Yer balansini hamda tuman (shahar) ning yer kadastrı daftarını faqat Milliy geoaxborot tizimida yuritilishini tashkil etish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi.
2. O'zbekiston Respublikasining Yer kodeksi.
3. O'zbekiston Respublikasining davlat yer kadastrı to'g'risidagi qonuni.
4. O'zbekiston Respublikasining ma'muriy-hududiy tuzilishi to'g'risidagi qonuni.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 7-sentyabrdagi "Yer hisobi va davlat kadastrlarini yuritish tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6061-son Farmoni.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 8-iyundagi "Yer munosabatlarida tenglik va shaffoflikni ta'minlash, yerga bo'lgan huquqlarni ishonchli himoya qilish va ularni bozor aktiviga aylantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6243-son Farmoni.
7. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 23-apreldagi "Ma'muriy-hududiy birliklar chegaralarini belgilash, yer resurslarini xatlovdan o'tkazish hamda yaylov va pichanzorlarda geobotanik tadqiqotlarni o'tkazish tartibini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 299-sonli qarori.
8. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 22-iyundagi "Davlat kadastrlarini yuritish sohasini tartibga soluvchi ayrim normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida"gi 389-sonli qarori.
9. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 14-yanvardagi "Qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan yerlarda monitoring ishlarini amalga oshirish,

yerlarni muhofaza qilish va yer tuzish faoliyatini tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida"gi 22-sonli qarori.

10. O'zbekiston Respublikasi yer resurslarining holati to'g'risidagi Milliy hisobot. - Toshkent: Kadastr agentligi, 2022.

11. Raximov V.R., Babajanov A.R. Davlat kadastrasi asoslari. Toshkent, TTU 2012.

12. Bobojonov A.R. "Yer kadastrasi" Toshkent, TIMI, 2011 y.

13. O'zbekiston Respublikasining yer fondi. - Toshkent: Kadastr agentligi, 2022.